

professional and personal growth. Moreover, key components of the concept are distinguished. Among them, one of the most crucial is formation of lifelong abilities to self-knowledge, self-development, and self-improvement. Peculiarities of using ICT technologies in the personal and professional development of both future primary school teachers and teachers of preschool education institutions are presented. The article generalizes results of the empirical research conducted among students and teachers-practitioners proving the necessity for a focused and systematic work on the formation of the first year students' skills in working with the most common e-services (learningapps.org, prezi.com, calameo.com, wordart.com, coggle.it, padlet.com, etc.). The scientific discourse dwells on the experience of using network resources in student's educational and extra-curricular activities in the higher education institution. Particularly, when writing Bachelor's, Master's researchers, doing their self-study tasks in psychological and pedagogical subjects, and during pedagogical practices. The major cross-curricular skills (digital, research, critical thinking and reflection) are defined in the article. Their development promotes the ability and readiness to search for necessary information, creating new knowledge for personal and professional development. Peculiarities of using electronic resources for self-knowledge and self-development of future teachers in the Center of Competencies at Pedagogical Institute of Borys Grinchenko Kyiv University are emphasized.

Key words: *personal and professional development, electronic resources, book trailer, web-quest, search activity, digital technologies, search skills, critical thinking, reflection.*

УДК 81'42: [37.091.12.011.3-051:811.161.2]

Вікторія Герман

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-2915-7330

Наталія Громова

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-2784-1016

DOI 10.24139/2312-5993/2019.04/017-027

ПОЛЕМІЧНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА Й УЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

У статті окреслюється роль полемічної культури в системі формування риторичної культури викладача й учителя української мови та літератури. Автори доводять, що її розвиток залежить від осмислення багатой риторичної світової та національної спадщини, завдяки чому сучасній інтелігентній людині вдасться виробити оригінальний ораторський стиль, розширити духовно-інтелектуальні обрії в широкому контексті світової й національної культури. Подаються поради та практичні рекомендації з підготовки майбутнього вчителя-словесника як риторичної особистості під час опанування дисциплін «Українська мова за професійним спрямуванням», «Методика навчання української мови», «Культура української мови» та магістерських курсів «Риторика», «Ораторське мистецтво».

Ключові слова: *дискусія, еристика, полеміка, полемічна культура, спір.*

Постановка проблеми. Серед низки важливих завдань реформування вищої освіти першорядним виступає підготовка висококваліфікованих фахівців, які майстерно володіють мистецтвом живого слова. Актуальність проблеми формування риторичної культури майбутнього педагога зумовлена дефіцитом ораторської культури вчителя, недостатнім рівнем розробки проблем риторики в Україні.

Обов'язковим для сучасної ділової людини, особливо для викладача вищої школи й шкільного вчителя, є вміння компетентно обговорювати проблеми, доводити й переконувати, відстоювати свою точку зору й спростовувати думку співрозмовника, тобто володіти полемічною майстерністю, мистецтвом спору.

Мета сучасної інтелігентної людини і професіонала в галузі освіти – осмислити багату риторичну спадщину цивілізованого людства й свого народу на новому етапі розвитку суспільства, а також у межах власних можливостей, конкретної ситуації спілкування; виробити оригінальний ораторський стиль, розширити духовно-інтелектуальні обрії в широкому контексті світової й національної культури.

Аналіз актуальних досліджень. Фахівці з проблем риторики взагалі й полемічної культури зокрема С. Грінчак, С. Іванова, Л. Мацько, С. Мінеєва, Г. Сагач, І. Хоменко, О. Юніна та ін. виділяють 4 етапи навчання риториці з метою досягнення запланованого рівня володіння мисленнєво-мовленнєвою й комунікативною діяльністю. У кінцевому результаті навчання риториці передбачається формування таких умінь: вести бесіду на побутові, політичні, ділові, філософські, історичні, фахові та інші теми, які входять до кола компетентної людини; слухати й чути співрозмовника, ставити запитання в адекватній формі, коректно й етично подавати репліки, вступати до розмови, доповнюючи і розвиваючи тему бесіди, аргументовано заперечуючи співрозмовникові за суттю проблеми; брати участь у дебатах з проблеми, у якій дискусант є достатньо компетентним, викладає свої думки й судження за нормами літературного мовлення на рівні регламенту до виступу; участь у дискусіях, суперечках, зберігаючи всі логічні, етикопсихологічні та педагогічні закони, правила; послідовно й доказово обстоювати погляди, якщо вони спрямовані на конструктивне розв'язання проблеми; виступати перед аудиторією з невеликою за обсягом промовою на доступну тему, корегуючи її зміст та обсяг залежно від ситуації; вільно викладати свої думки у формі листа, статті; висловлювати оцінки, переконання, коментарі стосовно певного жанру, виходячи із загальноприйнятих правил; мати розвинене мовне чуття, інтуїцію оратора, який естетично сприймає текст, художнє слово; розуміти

риси національної специфіки виступів та риторичних текстів зі скарбниці українського красномовства (Сагач, 2000).

Мета статті – окреслення ролі полемічної культури в системі формування риторичної культури викладача й учителя української мови та літератури.

Методи дослідження визначено поставленими завданнями. Використано загальнонаукові теоретичні (контент-аналіз, систематизація та узагальнення наукової, психолого-педагогічної, методичної літератури з визначеної проблематики), емпіричні (пряме й опосередковане педагогічне спостереження, аналіз досвіду роботи тощо) методи. Застосовано системно-компонентний та системно-структурний підходи до аналізу й опису матеріалу.

Виклад основного матеріалу. Формування полемічної культури майбутнього викладача здійснюється під час опанування магістерських курсів «Риторика» й «Ораторське мистецтво». На лекційних заняттях аргументуємо, що мистецтво спору пов'язане з еристикою. Термін «еристика» має давню історію. Він походить з грецької і означає «мистецтво сперечатися, полемізувати». Спочатку під «еристикою» розуміли сукупність прийомів, якими потрібно користуватися в суперечках, щоб одержати перемогу. У наш час значення цього терміна дещо змінилося. Еристика є інтегральним мистецтвом, що виникає на стику знань і вмінь, які формуються логікою, психологією, етикою й риторикою (Великий тлумачний словник української мови, 2000, с. 266).

Вважаємо, що в глобальному й національному вимірах розвитку вищої освіти *еристику* можна кваліфікувати як науковий напрям досліджень, що розглядає логічні, семіотичні, психологічні, риторичні, етичні тощо характеристики спору як комунікативного процесу.

Отже, предметом еристики є спір – комунікативний процес, у якому наявне активне ставлення до точки зору співрозмовника, що виражене в її критичній оцінці. Термін «спір» сучасні словники трактують як словесне змагання: обговорення чого-небудь двома або кількома особами, у якому кожна зі сторін обстоює свою думку, свою правоту; процес обміну протилежними думками (Великий тлумачний словник української мови, 2000, с. 1172). В академічних колах теорія і практика мистецтва спору не втратила своєї актуальності. Новий комунікативний простір потребує рівноцінних співрозмовників, які не залежать один від одного й можуть відстоювати в активних комунікативних процесах власну позицію.

Проте культура сучасного спору іноді не витримує жодної критики. Співрозмовники не можуть чітко висловити свою позицію, побудувати аргументацію, ефективно розкритикувати позицію опонента, знайти

елементарні помилки як у своїх висловлюваннях, так і у висловлюваннях опонента, не володіють прийомами ведення спору тощо. У зв'язку з цим оволодіння мистецтвом спору стає одним із актуальних завдань для широкого кола фахівців (особливо педагогів), професійна діяльність яких пов'язана з впливом на людей через різноманітні види комунікацій.

Учасники спору повинні володіти полемічною культурою. *Полемічну культуру викладача вищої школи* трактуємо як глибоке знання ним предмета дискусії, розуміння суті публічного спору і його різновидностей, дотримання основних вимог культури дискусії, уміння довести висунуті положення й відкинути думку співрозмовника, ефективно використати полемічні прийоми. Процес спору знаходить своє виявлення в таких жанрах риторики, як дискусія, полеміка, дебати, суперечка. В академічному просторі переважають такі жанри спору, як дискусія й полеміка, тому з'ясуємо їх мовно-риторичні особливості.

Дискусії походять зі Стародавньої Греції. Значну увагу їм приділяли Сократ, Платон, Аристотель, які були переконані, що пізнання й розкриття сутності проблеми не можливе без урахування думки іншої людини. «У суперечці народжується істина», – заповів нащадкам Сократ. Саме з тих часів відомий метод «сократівської бесіди» (питань і відповідей) – метод діалогу в пошуках істини, який став сенсом життя відомого оратора (Герман, 2018, с. 106).

У середньовіччі організатором дискусії був лектор, який обирав тезу й заперечення, готував питання для обговорення. Кожен із учасників дискусії підтримував тезу аргументами й відповідав на питання. У Києво-Могилянській академії Ф. Прокопович та інші викладачі риторики давали такі поради до проведення дискусії: глибоко вивчити питання, переконатися в його істинності, дослідити точку зору опонента; під час дискусії дотримуватися миру та спокою, простоти й щирості, скромності і дружньої прихильності, почуття міри й такту (Прокопович, 1979). Такі поради вважаємо актуальними й сьогодні.

Дискусія (з лат. *discussio* – дослідження, розгляд) – це публічне обговорення певної проблеми, питання з метою досягнення істини. Завдання дискусії в сучасному розумінні – з'ясування й порівняння різних точок зору, знаходження правильного рішення спірного питання, досягнення певної згоди учасників щодо дискутованої теми. Дискусію можна також кваліфікувати як своєрідний спосіб пізнання. На думку Г. Гейне, під час дискусії «один алмаз полірує інший».

Оскільки будь-яка істина має кілька сторін, то щодо неї може бути багато різних суджень. Може виникнути полеміка. *Полеміка* (з гр. *polemikos* –

ворожий, войовничий) розуміємо як спір, у якому виявляється протистояння, протиборство сторін, ідей і думок; боротьба принципово протилежних думок з якогось питання, публічний спір з метою захисту, відстоювання своєї точки зору і спростування протилежної. Між полемікою й дискусією існує суттєва різниця. Якщо учасники дискусії, відстоюючи протилежні думки, намагаються дійти консенсусу, знайти спільне рішення, установити істину, то мета полеміки – отримати перемогу над супротивником, відстояти й захистити власну позицію.

Кожен з учасників полеміки застосовує ті прийоми, які вважає за необхідні для досягнення перемоги й утвердження власної думки, погляду, позиції. Прийоми, які застосовуються в дискусії та полеміці, повинні бути коректними, етичними. Існує низка *полемічних прийомів*, які не виходять за межі допустимих норм, але надають викладачеві, який їх знає, вагому перевагу.

1. Початкове визначення принципової позиції протилежної сторони. Це суттєво полегшить пошук потрібних аргументів, здатних переконати опонента.

2. Зіставлення висловлених опонентом тверджень із його фактичними вчинками. Використання цього прийому змушує опонента дотримуватися обережності у своїх висловлюваннях, що сприяє наданню йому протилежної аргументації.

3. Використання психологічних доводів. Наприклад, аргумент до слухачів, коли одна зі сторін прагне схилити присутніх при полеміці людей на свій бік. Це чинить психологічний тиск на опонента. Також можна посилатися на загальноновизнаний авторитет, який висловлювався з обговорюваного питання.

4. Застосування іронії та гумору. Такий прийом здатний зруйнувати найміцніший захист, тому що будь-який із аргументів опонента може бути розвіяний влучним жартом.

5. Узяття ініціативи у свої руки, або атака питаннями. Якщо необхідно «розбити» аргументацію протилежної сторони, то потрібно ставити багато запитань, що обов'язково «оголить» слабке місце опонента.

Дозволимо собі надати *поради* викладачам щодо культури ведення дискусії та полеміки.

Ніколи не дискутуйте з приводу тем, понять, що є аксіомами. Такі теми не дають перспективи для розгортання думки, дискусія «захлинеться», опоненти не зможуть себе показати. Уникайте полеміки про те, чого добре не знаєте. Слід обирати теми, що «потребують роботи думки» (Аристотель). Пам'ятайте, що «будь-який спір буде успішним лише

тоді, коли чітко визначений його предмет» (С. Ожегов), проте «найважче сперечатися ні про що, але саме в цих суперечках народжуються великі оратори, адвокати та політики» (С. Янковський).

Не підмінюйте тему полеміки й не дозволяйте опонентові це робити, якщо сперечається чесно. Упорядкуйте спочатку всі питання теми й послідовно обговорюйте кожне, виділяючи результат одним реченням, а потім із цих речень сформулюєте висновки.

Продумайте короткі, точні й «ударні» тези та аргументи. Тези формулюються за принципом актуального членування речення: тема (дане) – рема (нове). Найкращими аргументами є доказові положення, точні факти і цифри, конкретні явища, події, сенсації, приказки, дотепи.

Ніколи не викладайте відразу всі положення, тези чи аргументи. Виберіть одне, але добре сформульоване положення. Послідовно додавайте тези й аргументи, але завжди майте про запас, що сказати. Намагайтеся основні положення, поняття, дефініції, ознаки повторювати, підкреслювати в різних контекстах кілька разів для того, щоб ваша позиція запам'яталася й закріпилася.

Будьте уважними до опонента, запам'ятовуйте не тільки те, що він каже, а й те, що казав раніше. Помітивши суперечність, повертайтеся до раніше сказаного ним та вже забутого й методом сократівської іронії «заженіть у кут»: ставте запитання, поки він не стане сам собі заперечувати.

Не намагайтеся все заперечувати. «Звичка заперечувати є хворобою розуму, яка іноді шкодить серцю» (Е. Бошен). Використайте прийом умовного схвалення, при якому можна погодитися з певними положеннями опонента. Станьте ніби на його позицію, але потім заперечте йому в найсуттєвішому.

Спростовуйте точку зору опонента трьома способами: спростовується теза, критикуються докази, доводиться недостовірність прикладів, фактів. Виявляйте принциповість, але не впертість, не допускайте переходу «на особистості».

Завжди починайте дискусію чи полеміку приємним і спокійним тоном, щоб був простір для підвищення тону, але ніколи не підходьте до межі, не зривайтеся на крик. У розпалі полеміки, коли можуть злетіти з вуст недобрі слова, негайно зупиніться. Уникайте ситуацій «з'ясування стосунків». Пам'ятайте, що після будь-якого конфлікту з опонентом доведеться налагоджувати стосунки. «У суперечках як на війні: слабка сторона розпалює вогнище і влаштовує сильний шум, щоб супротивник вирішив, ніби вона сильніша» (Д. Свіфт); «Хто роздуває полум'я сварки і ворочає головешки, той не повинен скаржитися, що іскри потрапляють йому в обличчя» (Б. Франклін).

Будьте завжди готовими не тільки до кроку вперед, але й до кроку назад, не соромтеся вибачитися, перепросити, бо «обережність у словах вища за красномовство» (Ф. Бекон); «Повага до чужих переконань є не тільки ознакою поважності до особистості, але й ознакою широкого розуму» (С. Поварнін).

Продумайте тактику відступу, відкладання на потім – на випадок неуспіху чи поразки (*сьогодні справді ще не час, але...; ми до цього ще повернемося іншим разом, а зараз...; ви самі з часом переконаєтеся...*). У разі поразки поведіться гідно й скажіть: *хотів переконатися в тому, що Ви фахівець; Ви змогли мене переконати; я поступаюь Вам, залишаючись при своїх переконаннях* тощо).

Усі подані поради вважаємо своєрідними етапами формування полемічної культури викладача вищої школи, яка виявляється в умінні ведення дискусії та полеміки. І головне: «У світі існує тільки один спосіб узяти верх у суперечці – ухилитися від неї» (Д. Карнегі).

На практичних заняттях з ораторського мистецтва обговорюємо з магістрантами поняття полемічної культури, з'ясовуємо спільне й відмінне дискусії і полеміки, розглядаємо етапи підготовки дискусії, застосовуємо полемічні прийоми через розуміння особливостей переконливого полемічного виступу, формуємо основні вимоги до культури дискусії та полеміки, досліджуємо мовну організацію дискусії та полеміки, робимо висновок, що доказовість і переконливість – основні ознаки дискусії.

Магістранти моделюють дискусію або полеміку (на вибір) на одну з тем (*1. Риторика в сучасних засобах масової інформації. 2. Політичне красномовство українських парламентарів. 3. Сучасні українські промовці й оратори*), застосовуючи різноманітні полемічні прийоми, можливі тези, аргументи, контраргументи тощо; укладають словничок мовних кліше суперечки, полеміки, дискусії тощо (наприклад: *дозвольте заперечити, ці аргументи недостатньо переконливі...*) тощо.

Підготовка майбутнього вчителя української мови й літератури як риторичної особистості у закладі вищої освіти повинна здійснюватися одночасно з вивченням усіх філологічних дисциплін, і особливо курсу риторики. Студенти-філологи, вивчаючи риторику, стилістику, культуру мовлення, лінгвістику тексту, українську мову за професійним спрямуванням тощо, повинні розвивати свої риторичні вміння й навички, серед яких найбільш важливими є вміння висловлювати й аргументувати власні думки про зміст і форму вираження; володіти видами колективного фахового спілкування вчителя (бесіда, дискусія, полеміка, перемовини, нарада,

конференція тощо), полемічними прийомами, мистецтвом аргументації, мовними засобами переконання, знати особливості їх підготовки та мовно-риторичні засоби організації. Крім цього – сприймати висловлювання різних стилів і типів мовлення; будувати власні висловлювання монологічного й діалогічного характеру, надаючи виразності мовному оформленню; давати оцінку тексту, його змісту й формі; володіти видами і жанрами красномовства й впливати на аудиторію; виступати із власними повідомленнями, критично оцінювати їх, редагувати.

У курсі «Українська мова за професійним спрямуванням» з метою формування риторичної й полемічної культури та впевненості в правильності вибору майбутньої професії пропонуємо студентам-філологам провести дискусію, спростувавши або підтвердивши «Міфи про філолога». У ролі аргументів можуть використовуватися логічні закони, доведення, судження, аксіоми, факти. Пропонуємо декілька міфів.

Міфи про філолога

1. Студенти філфаку розпочинають свою кар'єру з McDonald's. Мабуть, вам часто доводилося чути анекдот на тему підробітку філологів: «Як знайти в натовпі філолога? Він кричить: «Вільна каса!»».

Запитання для обговорення: чи погоджуєтесь ви з цим міфом? Чому? Ким можуть працювати студенти-філологи під час навчання в університеті?

2. Філологи після здобуття освіти можуть працювати хіба що вчителями української мови та літератури (англійської, німецької чи іншої іноземної мови). Часто студенти філфаку чують іронічне: «І ким ти будеш? Вчителькою української мови?»

Запитання для обговорення: Ким можуть працювати студенти-філологи після здобуття вищої освіти?

3. Філологи говорять «чистою» українською.

Запитання для обговорення: Чи розмовляєте ви чистою українською мовою? Чи використовуєте сленг, жаргонізми в повсякденному мовленні?

4. Над ліжком кожного філолога має висіти під вишиваним рушником портрет Шевченка.

Запитання для обговорення: Чи висить у вас вдома портрет Т. Шевченка? Якщо ні, чи збираєтесь повісити?

Важливою формою активізації пізнавальної діяльності студентів-філологів є комунікативна спрямованість занять із методики навчання української мови, що передбачає спілкування студентів між собою для

розв'язання життєвих завдань. Розрізняємо монологічне й діалогічне мовлення. Ефективним методом колективного обговорення, пошуку рішення є метод «Мозковий штурм». Принцип «мозкового штурму» простий: перед учасниками ставиться дискусійне питання, яке потребує вільного висловлювання думки всіх учасників. Таким чином, за декілька хвилин можна отримати велику кількість ідей, які слугуватимуть основою для вироблення найбільш розумного рішення, наприклад: *Скільки повинен тривати урок у школі? Якого саме погляду дотримуєтесь ви? Обґрунтуйте свою думку.*

Це питання є актуальним у наш час. Тривалість уроків у молодшій і старшій школі відрізняється. Згідно з Державними санітарними нормами, урок у 1-му класі триває 35 хвилин, у 2–4-х класах – 40 хвилин, у 5–11 класах – 45 хвилин. Існує три погляди на тривалість уроку. Перший – цього часу недостатньо для викладу теми уроку, другий – стільки часу дитина не зможе сприймати інформацію, третій – цей час оптимальний для проведення уроку в школі.

Плідним майданчиком для формування полемічної культури є підсумкова конференція з педагогічної практики студентів-філологів 4 курсу. Традиційно цей захід проходить в оригінальній формі: дискусій, уявних подорожей, відомих ток-шоу тощо. Дружня творча атмосфера, цікаві обговорення студентів-практикантів, методистів з української мови та літератури дозволяють усім учасникам не лише збагатитися новими знаннями, але й отримати справжнє задоволення від спілкування з колегами по «сродній» праці. Під час такої співпраці вирішуються дискусійні питання: *«Що значить для мене школа?», «Чим мені подобається школа?», «Нова українська школа: міфи і реальність?»*. Відповіді на такі запитання іноді зовсім непередбачувані: виявляється, що *«школа має очі і не одні. У моєму випадку їх 31 пара. Чим багата школа? Не кількістю кубків, не вчителями, не фінансуванням, не матеріальним забезпеченням, а учнями!»* (цитата з есе студентки-практикантки Приходько Марини).

У курсі «Культура української мови» з метою засвоєння теоретичних знань і вироблення стійких практичних навичок культури усного й писемного мовлення, підвищення рівня комунікативної, соціолінгвальної, полемічної та лінгвістичної компетенції майбутніх філологів, формування висококультурної національно-мовної особистості педагога пропонуємо завдання: підготуватися до полеміки, обґрунтовуючи власний погляд на тлумачення поняття «суржик» або один із поданих: *«Суржик – субмова, zdegradovana під тиском русифікації форма українського мовлення»*

(О. Сербенська), «Суржик – недопереклад» (В. Радчук), «Суржик – елементи двох або кількох мов, об'єднані штучно, без додержання норм літературної мови» (ВТСУМ), «Суржик – перенесення особливостей російської мови в українську на різних її рівнях» (Енциклопедія: Українська мова), «Мова – не «язик», «Чи потрібен українцям український правопис».

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, полемічна культура як основа педагогічного спілкування є дуже важливою складовою риторичної культури сучасного викладача й учителя-філолога. Оволодіння полемічною майстерністю надасть можливість фахівцеві аргументовано й компетентно обговорювати проблеми, доводити й переконувати, відстоювати власну точку зору й спростовувати думку співрозмовника, уміло володіти словом.

Перспективи вбачаємо в розробці методичних рекомендацій з формування полемічної культури фахівця будь-якої галузі, який не байдужий до українського слова та мистецтва красномовства й еристики.

ЛІТЕРАТУРА

- Великий тлумачний словник української мови (2002). Київ; Ірпінь: Перун (*Large explanatory dictionary of the Ukrainian language* (2002). Kyiv; Irpen: Perun).
- Герман, В. (2018). *Риторична культура вчителя в академічному просторі*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка (Hermann, V. (2018). *Rhetorical culture of the teacher in the academic space*. Sumy: Publishing House of SSPU named after A. Makarenko).
- Прокопович, Ф. (1979). *Філософські твори: у 3-х т. Т. 1*. Київ (Prokopovych, F. (1979). *Philosophical works: in 3 volumes. Vol. 1*. Kyiv).
- Сагач, Г. М. (2000). *Риторика*. Київ: Ін Юре (Sagach, H. M. (2000). *Rhetoric*. Kyiv: In Yure).

РЕЗЮМЕ

Герман Вікторія, Громова Наталя. Полемическая культура современного преподавателя и учителя украинского языка и литературы.

В статье определяется роль полемической культуры в системе формирования риторической культуры преподавателя и учителя украинского языка и литературы. Авторы утверждают, что ее развитие зависит от осмысления риторического мирового и национального наследия, благодаря чему современному интеллигентному человеку удастся выработать оригинальный ораторский стиль, расширить духовно-интеллектуальные горизонты в широком контексте мировой и национальной культуры. Подаются советы и практические рекомендации по подготовке будущего учителя как риторической личности во время изучения дисциплин «Украинский язык за профессиональным направлением», «Методика изучения украинского языка», «Культура украинского языка» та магистерских курсов «Риторика», «Ораторское искусство».

Ключевые слова: дискуссия, эристика, полемика, полемическая культура, спор.

SUMMARY

Herman Viktoriia, Hromova Nataliia. Polemic culture of a modern teacher of Ukrainian language and literature.

Among the number of important tasks of reforming higher education, we see the paramount importance of training highly qualified specialists who skillfully mastered the art of the living word. The urgency of the problem of forming the future teacher's rhetorical culture is due to the lack of a teacher's oratorical culture, insufficient level of developing the problems of rhetoric in Ukraine.

The article defines the role of polemic culture in the system of formation of rhetorical culture of the teacher of Ukrainian language and literature. The authors argue that its development depends on comprehension of the rich rhetorical world and national heritage; so that the modern intelligent person will be able to develop the original oratorical style, expand the spiritual and intellectual horizons in the broad context of world and national culture.

Advice and practical recommendations are given on the preparation of the future language teacher as a rhetorical person during development of the following disciplines: "Ukrainian language in a professional direction", "Methods of teaching Ukrainian language", "Culture of Ukrainian language" and master's courses "Rhetoric", "Oratory".

At lectures and practical classes on rhetoric and oratory, we discuss key concepts of polemical culture, find out common and excellent discussions and polemics, consider the stages of discussion preparation, use polemic techniques through understanding the characteristics of convincing polemical speeches, formulate the basic requirements for discussion culture and polemics, explore language organization of discussion and controversy, we conclude that evidence and persuasiveness are the main signs of discussion.

An important form of enhancing the cognitive activity of philology students is communicative orientation of classes on the methods of teaching Ukrainian language, which involves students' communication with each other to solve life problems. An effective method of collective discussion, finding a solution is a "Brainstorming" method.

A fruitful platform is also the final conference on the pedagogical practice of philology students of the 4th year. Traditionally, this event takes place in the original form of discussions, imaginary travels, famous talk shows, etc.

We see the prospects in the development of guidelines for the formation of the polemical culture of a specialist in any industry.

Key words: discussion, eristic, polemic, polemical culture, dispute.

УДК 378.22:34(043.3)

Леся Гребенюк

Військовий інститут Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

ORCID ID 0000-0003-4090-8980

DOI 10.24139/2312-5993/2019.04/027-038

ПРАКТИЧНА РОЗРОБКА СТРУКТУРНОЇ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗСУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В МІЖНАРОДНИХ ОПЕРАЦІЯХ З ПІДТРИМАННЯ МИРУ І БЕЗПЕКИ

У статті надається обґрунтування теоретичних основ та розробки структурної моделі формування готовності майбутніх офіцерів ЗСУ до професійної взаємодії в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки. Визначено її